

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1069

מסכת נדה כ"ה - ל"א ♦ סופרים י"ב, ה' - י"ב, י'

בס"ד, י"ט חשוון תש"פ

השבוע בגליון

- ♦ מדוע אין עורכים "שלום הבת"?
- ♦ מקום עריכת ה"שלום זכר"
- ♦ "שלום זכר" כפול לכל תינוק
- ♦ מהותה של מצוות הטבילה
- ♦ האם יש לטבול כלי טמא מיד בהטרתו?

- ♦ קביעת רגע הלידה
- ♦ "שלום זכר" למה, היכן וכיצד

- ♦ דינו של אפר המת
- ♦ ליטול אפר הקדושים לקבורה בארץ ישראל
- ♦ אפר של גוף שלם, מטמא
- ♦ הרמב"ם - "זה האפר במדרגת הגוף"???
- ♦ התיקון שהפך את הפירוש על פניו
- ♦ תינוק שנולד לפני שהוא נולד

דבר העורך

7 שבועות

סיום הש"ס קרב ובא. עוד מעט קט נחל לספור את השבועות ונחל למנות את הימים. הן כך והן כך, התאריך יבוא עלינו לטובה, אם ירצה ה'. ז' בטבת בעזרת ה' התאריך הזה יזכר כיום גדול, אשר בו הדהדה בשורת הדף היומי, וקולו של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל ימלא את חלל העולם מקצתו ועד קצהו: הדף היומי מאחד את כל יהודי העולם. למדו תורה יהודים חביבים, זו היא כל התורה.

בתקופה האחרונה אנו משתדלים בטורנו הצנוע לדרבן יהודים להצטרף אל מעגלי לומדי הדף היומי, דווקא לפני סיום הש"ס, וסיבות רבות לדבר. תחושת הסיום בצוותא תעניק ללומד חוויה עצומה שתלווה אותו לכל ארכן של שבע וחצי השנים הבאות עלינו לטובה - בכל תקופה, בכל מסכת, יעמדו לצידו מאות אלפי יהודים ויעודדוהו: אנו איתך, ממשיכים במעלה הרה! כמו כן, אי אפשר להתעלם מן האמת הפשוטה, כי כל יום של לימוד תורה הוא רווח בפני עצמו; מדוע להתחיל ללמוד תורה עוד שבעה שבועות, להפסיד ארבעים ותשעה ימים של לימוד תורה? החיים אינם ארוכים עד כדי כך שמי מאיתנו רשאי לוותר על ארבעים ותשעה ימים סתם כך. **השבוע** נחשוף שני סיפורים מרתקים ביותר, כל אחד בתחום שונה לחלוטין, אך שניהם עוסקים בלימוד התורה, ובזכות הגדולה של לומדי התורה.

דף כז/ב מת שנשרף

דינו של אפר המת

לאחר שואת יהודי אירופה, התעוררו שאלות הלכתיות רבות, קשות מנשוא, ביניהן השאלה המצמררת הבאה, מפיו של יהודי ניצול שואה: "עברתי דרך עיר קובל שבוהלין, עיר שהיתה פעם עיר ואם בישראל וכעת דרכי קובל אבלות. פה עומד שומם ובודד חצר האדמו"ר מטריסק שאליו נהרו חסידים מכל קצוי והלין ופולין. ובתוך החצר עומד בית המדרש סגור ומסוגר. כשהצצתי דרך החלון נרתעתי לאחורי - כותלי בית המדרש השטופים בדם הוכיחו שפה צבר האויב את קהלת קובל ופה במקום זה קידשו שם שמים וקבלו עליהם את הדין.

ופתאום צינה אחזתני וחרדת קודש עברה בכל אברי, ראיתי בפנה מזרחית צפונית חרות וכתוב בדם: נקום נקמת ה', המלה לא נגמרה, באמצע הכתיבה יצאה נשמתו הקדושה של הכותב בדמי לבו צואתו האחרונה. עמדתי כמאובן ושפתי נעות מבלי משים ריבונו של עולם, נקום נקמת דם עבדיך השפוך. ופתאום הרגשתי נגיעה בכתפי, נפנתי לאחורי ולפני עמד יהודי, היהודי היחידי שנשאר שכול וגלמוד בעיר קובל, ובתוך השיחה נשאלתי ממנו שאלה זו.

ליטול אפר הקדושים לקבורה בארץ ישראל: היות שהוא מתכוון לעזוב את עיר הדמים בה נשרפו ונהרגו כל בני משפחתו, הוא רוצה לקחת אתו מערמת אפר של הקדושים שנשרפו אחר כך בחצר בית המדרש, ובתוכם היו בני משפחתו כדי להביאם לארץ אבותינו... אבל כיון שהוא כהן הוא מסתפק אם מותר לו לקחת את אפרם של הקדושים הללו" (השאלה הובאה בשינויי לשון קלים, בשו"ת "פסקי עוזיאל", שאלות הזמן סי' ל"ט).

התשובה לשאלה זו, ברורה, לכאורה. משנה מפורשת (אהלות פ"ב משנה ב') מובאת בסוגייתנו, ובה נאמר, כי אפר המתים אינו מטמא, וכך נפסק להלכה (רמב"ם הל טומאת מת פ"ג הל' י', שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קס"ט, הובא ב"פתחי תשובה" יו"ד סי' שס"ט ס"ק ב'), שכהן רשאי לקבור אפר של מת, אף על פי שיש ישראלים שיעסקו בכך, שכן, אפר של מת אינו מטמא.

אפר של גוף שלם, מטמא: אולם, בגמרתנו מבואר, כי הדברים אינם פשוטים כל עיקר, והריטב"א וראשונים נוספים כתבו, כי להלכה, אפר מת של כל המת מטמא, רק אפר של חלק מגופו של המת, אינו מטמא. לפיכך, כתב בספר "טעם ודעת" (מהגרי" פישוהף שליט"א על הרמב"ם שם), כי במקרה זה, על הכהן להמנע מקבורת האפר ולהניח לישראלים לעסוק בכך [כל האמור, הוא כאשר שילדת המת אינה קיימת, אם השילדה קיימת, האפר מטמא בכל מקרה].

צעילוי נשמת

הר"ר **יוסף דוד לנדאו** ז"ל

ב"ר יעקב שמעון ז"ל נלב"ע כ"ב בחשוון תשל"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו הר"ר **אפרים ברנד** זוג' מרת **חיה** שיחיו - גבעתיים

צעילוי נשמת

הר"ר **אריה דוד** ז"ל

ב"ר משה מאיר הכהן פינק ז"ל נלב"ע כ"ב בחשוון תשס"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **טובה בורנשטיין** ע"ה ב"ר משה אליעזר ז"ל

נלב"ע כ' בחשוון תשנ"ב **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

הרמב"ם - "זה האפר במדרגת הגוף"??? ברם, לשונו הסתומה של הרמב"ם, סרדה את מנוחתם של מספר תלמידי חכמים, שכתב הרמב"ם (בפי' המשניות שם): "חכמים שמו זה האפר במדרגת הגוף, כי כאשר נשרף יצא מדין המתים". החלק האחרון של דבריו, מובן היטב - הנשרף אין לו גוף כלל, ממילא אינו 'מת', ולפיכך אינו מטמא. אולם, מה כוונת הרמב"ם באומרו "חכמים שמו זה האפר במדרגת הגוף", דומה כי רוח הדברים סותרת להבנתנו, כי האפר אף אינו 'מת', ואילו במילים אלו הרמב"ם הליביש דמות של גוף על האפר!

אחרונים רבים ניסו את כחם להעמיד את דברי הרמב"ם על מקומם, ביניהם בעל ה"צפנת פענח" (תניינא עמ' 22, 141 ועוד) אשר טען, כי אפר של אדם מת מטמא, משום שהטומאה אינה פורחת עם שריפתו, ולא ביטלה המשנה דין טומאה כי אם מאפר של אדם שנשרף בחייו. לכך התכוון הרמב"ם "חכמים שמו זה האפר במדרגת הגוף, כי כאשר נשרף יצא מדין המתים". כלומר, הוא מעולם לא הפך לגוף מת, ולפיכך לא שרתה עליו טומאה כלל.

אך בעל "שרידי אש" זצ"ל (שו"ת ח"א סי' קפ"א) תמה בכפליים. ראשית, הן לא יתכן שכל גופו של האדם יהפוך לאפר בעודו בחיים, שהרי במהלך השריפה הוא נופח את נשמתו, ואם כן, אין בנמצא אפר מת שעליו נפסק כי אינו מטמא [בבית מדרשנו העירו, כי גם אבר שנקטע מאדם מטמא. מעתה, ניתן להעמיד את המשנה באדם חי שאחד מאיבריו נשרף והפך לאפר, והמשנה קובעת שאפר זה אינו מטמא]. בנוסף לכך הוא מוכיח מסוגייתנו, כי אפר המת אינו מטמא. בגמרתנו מבואר, כי יש שתי אפשרויות שמת ייצא מפתח המקום שבו הוא שוהה, בלא שטומאת מת תעבור דרך הפתח. א. שאיבריו יופרדו זה מזה כך, שאין באחד מהם שיעור כזית הדרוש לטומאה. ב. שהמת יישרף. הרי לנו, כי אפרו של מת שנשרף אינו מטמא.

ה'תיקון' שהפך את הפירוש על פניו: ואילו בעל ה"מלמד להועיל" (שו"ת יו"ד סי' קי"ד) טען, כי מקור הטעות בעת העתקת דברי הרמב"ם מן השפה הערבית ללשון הקודש. במקור היה כתוב "סגיף", שפירושו סיד. כלומר, הרמב"ם כתב, כי האפר הוא במדרגת הסיד, שאינו מטמא. והמעתיק 'תיקן' וכתב 'הגוף' תחת 'סגיף'...

לאחר שנים הופיע תרגומו של הרב קאפח על פירושו של הרמב"ם על המשנה, והוא מתרגם: "גבס". אין, איפוא, כל תמיהה.

דף ל/ב וכיון שיצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח

תינוק שנולד לפני שהוא נולד

בתקופתו של בעל ה"נודע ביהודה" זצ"ל, התרחש המקרה הבא. אשה מעוברת זה שמונה חודשים נמה את שנתה, כאשר נשמע בחדר קול בכי של תינוק! כעבור זמן מה, היא התעוררה משנתה, ללא שחשה במאומה! איננו יודעים מתי נולד תינוק זה, אם בכלל, מפני שה"נודע ביהודה" אינו מציינ עובדה זו, אך השאלה העומדת על הפרק היא, מאימתי התינוק נחשב כילוד, האם מאותו זמן שבו נשמע קולו, או שמא אין בעובדה זו כדי להגדירו כילוד. לשאלה זו השלכות הלכתיות רבות, בהן, אם יש למולו מיד עם לידתו, כיון שכבר חלפו שמונה ימים מאז נולד... כמו כן לגבי דיני טומאה וטהרה ועוד.

למעשה, סיפור דומה, כמעט זהה, אירע לפני מאות רבות בשנים, כך נלמד בדפים הבאים (דף מב/ב), עם תינוק שבכה מספר ימים לפני לידתו! ההבדל בין שני המקרים הוא, כי במעשה שאירע בימיו של ה"נודע ביהודה" האם לא חשה במאום, לעומת המעשה המובא בגמרא, בו הוכרע כי התינוק נחשב יילוד מרגע בכיו, וכך נפסק להלכה ("שולחן ערוך" יו"ד סי' קצ"ד סעי' ב').

הלכה זו מבוססת על גמרתנו המתארת את תהליך שהייתו של העובר במעי אמו ואומרת כי "פיו סתום וטבורו פתוח, ואוכל ממה שאמו אוכלת, ושותה ממה שאמו שותה... וכיון שיצא לאויר העולם, נפתח הסתום ונסתם הפתוח, שאלמלא כן אינו יכול לחיות אפילו שעה אחת" (רי"ף מסכת שבת דף נה/א, שאלתות שאילתא ט' אות ו'). מעתה, אם השמיע קול, על כרחך יצא לאויר העולם, מפני שלפני כן פיו סתום.

משכך, קבע ה"נודע ביהודה" זצ"ל (שו"ת מהדורה תניינא יו"ד סי' ק"כ), לכאורה, שומה עלינו להסיק, כי התינוק החל תהליך לידה מרגע שמיעת קול בכיו, והוא נחשב כילוד מיני אז. ברם, מאחר שהאם לא חשה במאומה, הדבר מעורר ספק שמא מקרה זה הוא תופעה נדירה, פלאית ועל טבעית. משכך, הוא הורה לנהוג לחומרא.

קביעת רגע הלידה: דברי גמרתנו "משיצא לאויר העולם", משמשים גם בנידון הלכתי נוסף בנושא זה. לפני כמאתים וחמישים שנה התפתחה אחת המחלוקות הגדולות שידעה ספרות ההלכה דאז. רבי אליעזר בן שמואל די אבילה, בנו של בעל שו"ת "דרכי נועם", חיבר קונטרס בשם "מלחמת מצוה" (נדפס בסוף שו"ת "דרכי נועם", וכן בנפרד), ובו טען כי משעה שהעובר החל לצאת הוא נחשב כילוד, אף שעדיין לא הוציא את ראשו לאויר העולם. לאור קביעתו זו הוא ביקש להנחות כי יילוד שנולד בשבת קודש, אין לערוך לו ברית בשבת, אם תהליך הלידה החל ביום שישי.

חברו עליו גדולי הדורות, היעב"ץ ("מגדל עוז" בריכה עליונה נחל ז' אות ט'), רבי מאיר איזנשטט (שו"ת "פנים מאירות" ח"א סי' ז'), מהרא"ל צינץ (שו"ת "משיבת נפש" יו"ד סי' כ"ב), בעל שו"ת "חלקת יואב" (סי' כ"ו) ורבים נוספים, כדי לדחות את פסקו המחודש, ובפי כולם הקביעה, כי עד שהיילוד לא יוצא לאויר העולם, אינו

כותב הרב א. ב. שליט"א, (השם שמור במערכת):
הגב' אהובה אטיאס תחי מבני ברק פנתה לחמותי הרבנית א. פ. תחי, וסיפרה לה את המעשה הבא כדי לפרסמו ב"מאורות הדף היומי".

אני הלך לבית עולמו. במשך כל השנה חיפשנו זכויות להמתקת דינו, ועדיין הרגשנו שלא עשינו דיו, והנה, התקרב יום השנה לפטירתו, והסתובבנו כולנו חסרי מנוחה - האם אכן התאמצנו דיינו כדי לזכות את אבינו האהוב. אותו היום זכור לי היטב. חתני הופיע ובפיו בשרה: אמא! האם את מדליקה נר ביום השנה?! בודאי... עניתי בפליאה! ושוב שאל: וכי מדוע שלא תדליקי בכל בתי הכנסת בעיר... ואני, עם סימן שאלה גדול על פני! והוא לא מרפה: ושמא, בבתי כנסת בכל ארץ ישראל... ואולי אף במקומות שונים בעולם. ואני לא מבינה כלל, למה הוא חותר...

ואז הוא הכריז, הרי נר מצוה ותורה אור, מה לך זכות גדולה מקביעת שיעור לעילוי נשמתו, ביום פטירתו, בעשרות ובמאות בתי כנסיות... **זה** נשמע נפלא! אין ספק. אבל כיצד? מהיכן המשאבים? מי... מה... איך?!

ואז הוא השלים את ההצעה: מאורות הדף היומי יציחו את נשמתו - ביום פטירתו - על דף הגמרא היומי אשר יילמד באותו היום בפי אלפי אלפי לומדים... אין סוף של נרות זיכרון!

מילה נוספת לא היתה נדרשת. כולנו התרגשנו, וידענו שעשינו דבר גדול. **בליל** מוצאי יום השנה, חלמתי שאבי ז"ל מקיש בדלת ביתנו, עומד בפתח בפנים מאירות. ומכריז ואומר: אני אחרי המשפט. שפטו אותי, והכל נגמר. הפצתי בו, והוא נכנס והתיישב מרוגש. אני רצתי להכין ולהגיש כוס תה. כהרגלי, אך הוא סימן תנועת ביטול, כאומר, אין צורך, מיותר.

ואז החל וסיפר, כי שנה שלמה - שנה לא קלה עברה עליו. הוא הובא והוחזר, הובא והוחזר, בפני בית דין וכעת, הכל מאחורי... באתי להודות לך! **האמת** היא, סיימה הגב' אטיאס: לא חפצתי להוציא סיפור זה לרשות הרבים, הוא היה יקר לי מכדי לפרסמו, ואישי מידי מכדי להניחו ברשות הרבים. אך הפעמון של פעמי סיום ה"ס ריגש אותי, וגרם לי לפנות ולשתף אתכם. דעו - מהי הזכות העצומה הגלומה ברעיון האדיר אשר אתם עומדים מאחוריו. אשריכם ואשרי חלקכם.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פסק: mendelson@meorot.co.il 03-570-67-93

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף כה/א ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם

מדוע כתנות עור דוקא?

"ויעש ה' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם" (בראשית ג/א).
מדוע דוקא כתנות עור?
הגאון הרוגאצ'ובי זצ"ל ביאר זאת בדרך מחודדת: אילו היה מלבישם בגדים אחרים, היה עליהם לברך ברכת שהחיינו לפני לבישתם, והרי לא היו לבושים ולא יכלו לברך! לפיכך, הלבשים כתנות עור, שעל בגדי עור, כידוע, אין מברכים "שהחיינו..." ("צפנת פענח").

דף כה/א וכגבינה תקפיאני

"אשר קרש' עובר"

בסוף ש"ס וילנא קידושין נדפסה "הערת גאון אחד" המיישב תמיהה של הרא"ש. הרא"ש תמה על נוסח ברכת פדיון הבן "אשר קדש עובר ממעי אמו", וכי בכור קדושה יש בו? אפשר, מעיר אותו גאון, שיש להגיה "אשר קרש' עובר ממעי אמו". סדר הברכה מותאם לסדר יצירת האדם, לפי סדר פסוקי איוב המצוטטים בסוגייתנו. והנה את הפסוק (איוב י')

נחשב ילוד. אחת מראיותיהם המוצקות היא מסוגייתנו, בה מפורש "משיצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח", עד לרגע זה הרי הוא עובר (ראה נצ"ב ב"העמק סאלה" שאילתא ט' אות ו').

ראוי לציין, כי האחרונים הוכיחו, שנידון זה שנוי במחלוקת ראשונים (עיי' לקמן מב/ב "שהוציא הוולד ראשו חוץ לפרוזדור" וברשי' ובתוס' שם. ראה "שיעורי שבט הלוי" סי' קצ"ד, "בדי השולחן" על הל' נדה סי' קצ"ד בציונים אות קל"ב, וש"ת "עטרת פז" ח"א כרך ב' י"ד סי' י"ז).

דף ל/ב וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה

"שלום זכר" למה, היכן וכיצד

מנהג רווח בקהילות אשכנז, מזה מאות רבות בשנים (כמשתמע מעדות בעל "תרומת הדשן" שו"ת ח"א סי' רס"ט, ועיי"ש מקורו בגמ' ע"פ ר"ח) לערוך "שלום זכר" בליל שבת שלאחר לידת בן זכר. טעמים רבים ויפים נאמרו על מקור מנהג זה, ביניהם נמנה הטעם המפורסם המבוסס על גמרתנו, כי הידידים באים לנחם את התינוק על האבידה הגדולה שאיבד בשעה שיצא לאויר העולם, כדברי גמרתנו, "וכיון שבא לאויר העולם, בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה" (עיי' "דרישה" י"ד סי' רס"ד).

מדוע אין עורכים "שלום הבת"? יש מן הטעמים האחרים אשר אינם מבארים מדוע עורכים "שלום זכר" בהולדת הבן, ואין עורכים "שלום נקבה" בהולדת הבת (עיי' "דגול מרבבה" י"ד סי' קע"ח), אך בטעם זה יש כדי להבין את הדבר, שכן, הבת אינה מצווה על לימוד תורה, ואין לה להתאבל מרות על שאירע לה. נימוק זה מצוטט בפוסקים רבים מאד, ויש הסבורים כי ה"שלום זכר" נקרא כן, על שם "זכירת" התורה שנסתלקה ממנו (ראה קיצור "אוצר הברית", עמ' פ"ח בשם "מגדל עוז" בפתיחה להל' מילה). גם מנהג אכילת עדשים או קטניות, 'ארבעס', ב"שלום זכר" משתלב היטב בטעם זה, שהרי מאכלים עגולים הם מאכלם של האבלים ("תהלה לדוד" להגה"ק מבוטשאטש וכורת הברית, מובאים ב"אוצר הברית" ח"א עמוד פ"ט).

מקום עריכת ה"שלום זכר": ראוי לציין, כי לפי טעם זה, מקומה של סעודת ה"שלום זכר" הוא במקום שהות התינוק בלבד, ואם זה עדיין אינו בבית אין לה מקום; הרי זה כביקור תנחומים בבית שהאבלים אינם שוהים בו ("אוצר הברית" שם בשם "אבן ישראל"). אכן, הרמ"א ("שולחן ערוך" י"ד סי' רס"ה סעי' י"ב) כותב: "נהגו לעשות סעודה ומשתה בליל שבת לאחר שנולד זכר נכנסים אצל התינוק לטעום שם, והוא גם כן סעודת מצוה", - "נכנסים אצל התינוק" - אילו טעם עריכת ה"שלום זכר" היה מפני ההודאה והשמחה על הלידה, די היה להכנס אל הוריו.

"שלום זכר" כפול לכל תינוק: מעניין מאד לגלות, כי מנהג ה"שלום זכר" שאנו מכירים, הוא מהדורה מצומצמת של "שלום זכר" כפול ומכופל אשר נהג בימים עברו. בתפוצות ישראל שבמזרח אירופה נהגו לערוך "סעודה בליל שבת וקורין לו 'זכר', ובשבת שחרין הולכין אצל היולדת". ה"דרישה" (סי' ש"ה אות ג') גם מזכיר "סעודה שעושין בליל שבת וקורין לו 'זכר' ובשבת שחרית הולכין אצל היולדת". מנהג זה מוזכר גם בספרים אחרים ("ערוך השולחן" י"ד סי' רס"ה סעי' ל"ז, "זכרון יעקב" להר"י ליפשיץ ח"א פרק כ"ב ועוד), ובהם מצויין, כי בליל שבת נכנסו לבית התינוק וטעמו פירות וקטניות וקראו קריאת שמע, ומנהג זה כונה "בן זכר", ואילו בבוקרו של יום השבת ערכו יי"ש ומגדנות בבית היולדת, ולאחר התפילה היו המתפללים נכנסים לבית הורי התינוק ומיטיבים את לבם, ואירוע זה הוא אשר כונה "שלום זכר".

במהלך הדורות גדלה העניות, ורבני הקהילות התקינו להסתפק בהגשת כיבוד בליל שבת בלבד, ואילו לאחר תפילת שחרית היו נכנסים אל בית הורי התינוק ומאחלים מזל טוב בלבד, ללא כיבוד. ככל הנראה, מנהג זה נשכח ונעלם עם השנים, בהעדר הכיבוד.

בטעם הסעודה הכפולה של "שלום זכר" כתב ה"דרישה" (שם), כי שתי הסעודות הן כנגד "זכור" וכנגד "שמור". טעמו זה תואם את דעת הסוברים, כי סעודת "שלום זכר" נערכת כדי לקבל את התינוק לכבוד שבת קודש הראשונה בחייו [ראה עוד "מאורות הדף היומי" כרך ב' עמ' שכ"ד].

דף ל/א טבילה בזמנה מצוה

מהותה של מצוות הטבילה

בגמרתנו מסופר שפעם אירע מקרה טומאה סבוך, ולא נודע מתי קיימת אפשרות לטבול טבילת טהרה, עד שהספק התפרסם על פני שלושים וחמשה ימים. הגמרא מספרת, כי חכמים הנחו את הזקוק לטהרה לטבול בכל יום מן הימים הללו, שלושים וחמשה ימים! כדי "לתפוס" את היום המדוייק לאפשרות הטהרה, מפני שהם סברו, כי יש להטהר מן הטומאה ביום הטהרה. ברם, רבי יוסי ברבי יהודה סובר, כי אין כל עניין בדבר, ואין כל מצווה בטבילה בזמנה. להלכה, קיימת מחלוקת ראשונים עניפה, המתפרסת על פני דורות רבים.

במאמר הבא נתחקה אחר מצוות "טבילה בזמנה", מה הם גדריה, טעמיה ושורשיה.

לפנינו שלשה שלבים. השלב הראשון הוא מחלוקת התנאים בסוגייתנו אם מצווה על הטמא לטבול בו ביום שבאפשרותו להטהר מטומאתו, ומחלוקתם מתמקדת באופן הדרשה של פסוקים מסויימים, האם דורשים מהם כי טבילה בזמנה מצווה (עיי' יומא ח/א ובתוס' שם ד"ה "מקשינין").

"וכגבינה תקפיאני" מתרגם בתרגום יונתן: "הנהך גובנין קרשתא יתי", נכון, איפוא, לומר, "אשר קרש עובר ממעי אמו!"

דף כז/א מלא תרוד רקב

עצם התחייה

כתב בעל "מטה משה" (סימן תקי"ג) בשם "חכם אחד מקובל":

"האדם מיסוד השמים מחדר כבוד ולמעלה, ומשם ולמטה מיסוד הארץ. ומיסוד השמים נשאר עצם אחד שאינו כלה, יש אומרים שהוא עצם התחתון שבשדרה, וקראוהו חז"ל מלא תרוד רקב... וזה העצם נשאר עד התחיות ואז טל התחייה חל עליו".

דף ל/ב וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו

אין ראייה ללא תורה

בגמרא נאמר, כי התינוק השוהה במעי אמו, רואה מסוף העולם עוד סופו.

איה היא ראייה נפלאה זו? כיצד היא מסתלקת הימנו? אמר האדמו"ר מצאנז צ"ל: בשעה שהתינוק יוצא לאויר העולם, בא מלאך וסטרו על פיו ותורתו משתכחת הימנו, כך הרי אנו לומדים בגמרא, משכך, משלכה תורתו - נפסקה ראייתו! אין ראייה ללא תורה.

דף ל/ב אמרו לו אין מביאין ראייה מן השמים

אף שוטה - בענייני חכם

מעשה בהגר"ח מברסק צ"ל שישב ותינה אודות קלקולים שונים שנגרמו ליהדות בעטיו של עסקן פלוני.

אמרו לו השומעים: רבינו, שוטה הוא אותו אדם ואין מביאין ראייה הימנו.

החזיר להם רבי חיים: אם שוטה הוא אם לאו, איני יודע. ברם, משל הדיוט אומר "אף שוטה - בענייני חכם". ומכאן, שהיהדות אינה עניין שלו כלל וכלל...

דף ל/ב וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה

השיבנו לתורתך

הגמרא אומרת, שכל אדם ידע את התורה קודם שנולד, אלא שנשתכחה הימנו. עתה מובנת היטב הבקשה שבתפילת העמידה: "השיבנו אבינו לתורתך" - אנא, השב את אשר שכחנו... ("לב אליהו").

דף ל/ב ומה היא השבועה שמשביעין אותו וכו'

קיום השבועה...

בשעה שהעובר יוצא לאויר העולם משביעין אותו "תהי צדיק ואל תהי רשע".

סח פעם מגיד מישרים: ובהמשך הגמרא נאמר, "וכיון שהגיע זמנו לצאת מתהפך ויוצא", הרי הוא שוכח את מה שהבטיח ועושה להיפך...

דף לא/א שלשה שותפין יש באדם הקב"ה ואביו ואמו

שלשה שותפין יש באדם, הקב"ה ואביו ואמו

הגמרא (מועד קטן כו/א) אומרת, כי הרוואה ספר תורה שנקרע, חייב לקרוע פעמיים, אחת על הגוויל ואחת על הכתב. האם לא היה מן הראוי, איפוא, כי גם הרוואה אדם שנפטר יקרע פעמיים, אחת על גופו ואחת על נשמתו [דין קריעה על הנפטר נלמד מדין קריעה על ספר תורה] (ליקוטי דינים אות י"א)?

הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג צ"ל (שו"ת "ציץ אליעזר" ח"ה רמת רחל פרק מ"א) מבאר, כי מאחר ששלשה שותפים באדם, הרי שחלקיו הרוחניים מרבון העולמים, וחלקיו הגשמיים מאביו ומאמו. כאשר מגיע זמנו להיפטר מן העולם, הקב"ה נוטל את חלקו ומותיר את חלק אביו ואמו. יש, איפוא, לקרוע אחת ולא שתיים, מפני שבגוף לא חל כל שינוי.

דף לא/א שלושה שותפין יש באדם

עצמי ובשרי

גופו של האדם, אומרת הגמרא מגיע משני הוריו; העצמות, הגידים והציפורניים מאביו, העור והבשר מאמו.

דרש הגאון מוילנא צ"ל:

מענה מובנים היטב דברי לבן שאמר ליעקב (בראשית כט/ד) "אך עצמי ובשרי אתה". יעקב

בעל ה"אבני נזר" זצ"ל (ש"ת א"ח סי' תכ"ד) מוסיף שלב נוסף למחלוקת זו. הוא מבאר, כי שורש המחלוקת הוא, אם תהליך ההטהרות הוא מצווה, וממילא יש לעשותה מיד ברגע חלותה, או שמא ההטהרות מן הטומאה אינה מצווה, כי אם אמצעי להסרת הטומאה (עיי' רש"י שבת קכא/א ד"ה "לאו מצוה").

ה"פני יהושע" ביקש לשוות מימד נוסף למחלוקת התנאים, ודבריו עוררו סערה רבה בין חובשי בית המדרש. תחילה נתוודע לווידוע מעניין שהתפתח בינו לבין המהרש"א, ולאחר מכן נעמוד על כוונתו של ה"פני יהושע".

האם יש לטבול כלי טמא מיד בטהרתו? נידון גמרתנו עוסק באנשים טמאים ובנשים טמאות. ומה בדבר כלים טמאים, האם גם לגביהם קיימת מחלוקת זו? האם גם לגבי כלים יש הסוברים כי ראוי לטהרם מטומאתם מיד כאשר הדבר אפשרי?

ובכן, המהרש"א (שבת קיא/א) וכן ה"מחנה לוי" (ביצה יח/א) סבורים כי אכן כן. על בעל הכלים הטמאים להטבילם מיד כאשר ניתן להטבילם ולהפקיעם מטומאתם. ה"חזון איש" זצ"ל (נגעים סי' י"א ס"ק י"ד) נוקט גישה זוהי בהתייחסו למצוות הטבילה, תוך שהוא מדגיש, כי אין זה אמור אלא כאשר בעל הכלים בעצמו טהור, ברם, אם בעל הכלים טמא, מה תועלת יש בהטבילתם, הרי מיד לאחר מכן הם ישובו וייטמאו. ואילו ה"פני יהושע" (ביצה שם) חולק מכל וכל על המהרש"א ועל ה"מחנה לוי", תוך שהוא מציין, כי בכל הש"ס אין כל איזכור לגבי טבילה מזוהרת של כלים טמאים, ובעל "סדרי טהרה" (סי' קצ"ז ס"ק ד') פוטר את דעתם כי "הוא דבר זר".

בשלב זה אנו מתקרבים לחשיפת טעם הזריזות בטבילת הטמאים. ה"פני יהושע" מוסיף וכותב, כי ב"ספרי" טמונה הוכחה לשיטתו, כי לגבי כלים טמאים איש אינו סובר כי יש מצווה בהזדרזות לטובלם. שהנה, בספרי כתוב, כי מותר להשהות תנור טמא, אשר דינו אחת להנתץ, ואין חובה לנותצו מיד. הקורא את הדברים תמה, מה עניין נתיצה לטבילה, אנו הרי עוסקים בשאלה, אם חובה לטבול כלים כדי להעבירם מטומאתם, ואילו הפני יהושע מביא דוגמה שונה לחלוטין.

הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל (ש"ת "אמרי יושר" ח"ב סי' קפ"ח) נטל לידי את הוכחתו של ה"פני יהושע", הסיק ממנה מה סבר ה"פני יהושע", ומיד הקשה עליו קושיה חמורה. בוודאי, כותב רבי מאיר אריק, שה"פני יהושע" הבין, כי לדעת הסוברים שטבילה בזמנה מצווה, טעם הדבר הוא כדי שלא תבוא תקלה על ידם. לפיכך, היה מן הראוי שגם את התנור הטמא ינתצו מיד ולא ימתינו עם הדבר, כדי שלא יכשלו בו, ומאחר שבספרי מבואר, כי אין חובה להזדרז בנתיצתו, הוכיח ה"פני יהושע" כי הזריזות בטהרה נאמרה לגבי בני אדם בלבד ולא לגבי כלים.

ה"פני יהושע", ביקש, איפוא, להוסיף נדבך נוסף למחלוקת התנאים ולטעון, כי יש להזדרז במצוות הטבילה גם מפני הצורך להזהר מן הטומאה, שלא להכשיל את הטהורים.

אפס, גישה זו אינה הולמת עם גמרא מפורשת (יומא שם) בה נאמר, כי הזאת מי אפר פרה אדומה על טמאי מתים כדי לטהרם מטומאתם, גם היא מצווה שתעשה בו ביום, כפי שטבילה בזמנה מצווה, והדבר נלמד בהקש בין הפסוקים. לכאורה, מה צורך יש בהקש, די בכך שהתורה תורה כי טבילה בזמנה מצווה - כדי להמנע מן המכשולות, וכל בר דעת יידע ויבין הוא הדין בהזאה לטהרה מטומאת מת. הרי לנו, כי דין טבילה בזמנה מצווה אינו אלא חלק ממצוות הטבילה, שהטמא יטבול בזמנו, ולא כדי להסיר טומאה מן העולם, וממילא, אין ללמוד מנתיצת תנור טמא לטבילת כלי טמא.

אבינו היה קרובו של לבן מצד יצחק אביו, אשר היה בן דוד של בתואל אבי לבן, וכמו כן מצד רבקה אמו שהיתה אחות לבן. יפה, איפוא, אמר לבן ליעקב "עצמי ובשרי אתה", גם "עצמי" וגם "בשרי..." ("קול אליהו", ויצא, עיי"ש ע"ד).

הודעה משמחה

הננו שמחים להודיע כי בשעתומ"צ נפתח **שיעור חדש בדף היומי**

בירושלים

שכונת סנהדריה - פאג"י רחוב אחינועם 14 בבית הכנסת פאג"י

השיעור יתקיים בימים א'-ה' בין השעות: 11:45-13:00

לפרטים נוספים: 058-3296572

בברכת התורה ולומדיה **מאורות הדף היומי**

"אחד בבוקר, אחד בערב. לפני האוכל".

גם ד"ר כהן מבני ברק לא מפספס. 2 משניות ביום וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים מה איתן?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

ותן חלקנו. דרך חדשה ללימוד שלך

לא בבל יום אפשר לצאת למסע חדש, מההתחלה. בימים אלו סימונ אלפי למודי "ותן חלקנו" מחזור לימוד יומי של 12 שנים!... החל את סבב לימוד השי"ס, יחד עם קטעי גמרא, הלכה והגות חרדיים. זוהי ההדמעת שלך לקבע "עיתים לתורה" למדמים כמה דקות חוכים בטיפוח חרני עצום!

חודש ראשון התנסות חינם *3029 קבע עיתים ללימוד > עכשיו!

